

VLOR
IN: 12 AUG. 2019
UIT:

WTV
(KCD)
MDO
(KST)

Vlaamse overheid
Afdeling Secundair Onderwijs en Leerlingenbegeleiding
Koning Albert II-laan 15
1210 BRUSSEL
T 02 553 97 93
www.onderwijs.vlaanderen.be

Aan Mevr. Mia Douterlungne
Administrateur-generaal VLOR
Zenithgebouw
Koning Albert II-laan 37
1030 Brussel

uw bericht van	uw kenmerk	ons kenmerk	bijlagen
		13CA_U_2019_0	
vragen naar /e-mail		telefoonnummer	datum
Carl Lamote		02 553 96 03	
Carl.lamote@ond.vlaanderen.be			01 AUG. 2019

Betreft: Drempels wegwerken in duaal leren. Toekomstperspectief voor huidige doelgroep leren en werken.

Beste,

In de eerste plaats wens ik u te bedanken voor uw advies op eigen initiatief over het toekomstperspectief van de huidige doelgroep leren en werken. Het feit dat u dit advies op eigen initiatief opstelt, getuigt van een oprechte bezorgdheid over de onderwijsloopbaan van elke jongere. Een bezorgdheid die ik geheel met u deel. Want het mag duidelijk zijn: duaal leren mag dan wel naast andere doelstellingen een versterking zijn van het huidige leren en werken; een versterking kan nooit gelijk staan aan het investeren in één groep jongeren en tegelijk het negeren van een andere groep jongeren. Alle leerlingen die vandaag in het stelsel voor leren en werken school lopen, moeten in de toekomst een traject binnen onderwijs volgen, zonder enige uitzondering.

In wat volgt wil ik u graag mijn inzichten en toekomstverwachtingen bij de aangehaalde bekommernissen meegeven, vertrekkende van de structuur van uw advies.

1 DREMPELS WEGWERKEN IN DUAAL LEREN

In dit onderdeel stelt u de potentiële verdringing van leerlingen uit het huidige leren en werken centraal en staat u stil bij mogelijke oplossingen om zulke verdringing te voorkomen. Deze mogelijke oplossingen zijn onderwerpen die vandaag voor de beide beleidsdomeinen prioritair zijn: het uitwerken van de aanloopfase, het verder uitbouwen van een aanbod op niveau van de tweede graad; de organisatorische drempels

maximaal wegwerken en inzetten op trajectbegeleiding. U vestigt ook de aandacht op de beschikbaarheid van werkplekken, de vergoeding van leerlingen en de communicatie over het aanbod.

1.1 AANLOOPFASE

Vanaf schooljaar 2019-2020 zal er al sterk worden ingezet op de aanloopfase, met die kanttekening dat deze aanloopfase momenteel beperkt is tot het huidige leren en werken. Binnen dit leren en werken zal het echter wel voor een metamorfose zorgen, vooral op het niveau van de aanbieders. Het financieringsmechanisme wordt vanaf 1 september geheel herzien om meer tegemoet te komen aan de reële kost van de organisatie, gekoppeld aan een significante verlaging van de administratieve verplichtingen. Deze beweging moet de organisatoren toelaten nog sterker in te zetten op de ondersteuning van jongeren.

In het advies wordt er verwezen naar het feit dat de aanloopfase geen 'eindpunt' mag zijn voor jongeren, maar een doorstroom mogelijk moet blijven. Ik wil dit meteen koppelen aan uw organisatorische bezorgdheid inzake de koppeling van een aanloopstructuuronderdeel aan een duaal standaardtraject. Net om te vermijden dat de aanloopfase een eindpunt wordt voor jongeren, is deze koppeling in de toekomst voorzien. Zulke koppeling moet het mogelijk maken dat jongeren de competenties die ze verwerven in de aanloopfase meenemen naar een daaraan gekoppeld duaal traject. Zo minimaliseren we de kans dat de aanloopfase zorgt voor een grote vertraging in de studievoortgang.

Het is inderdaad van belang dat een school een duaal structuuronderdeel programmeert vooraleer deze het aanloopstructuuronderdeel inricht. Deze vereiste vergroot net de kans op een toekomstperspectief, eerder dan dat ze kansen zou beknotten. Het inrichten van een duaal structuuronderdeel vraagt immers een grondige verkenning van de lokale arbeidsmarkt en moet garanties kunnen bieden op een werkplekervaring. De keuze voor een bepaald duaal structuuronderdeel is dan ook een rationele keuze van een school en is niet afhankelijk van een leerling die zich toevallig aanbiedt. Wanneer het duale structuuronderdeel kan worden ingericht, komt automatisch ook de toelating voor het aanloopstructuuronderdeel. Indien de inrichting van aanloopstructuuronderdelen niet gekoppeld is aan dit principe, zijn er onvoldoende garanties voor een doorstroom van leerlingen en onvoldoende garanties voor een werkplekervaring. Zulke 'vrije programmatie' van aanloopstructuuronderdelen zou de kansen van leerlingen potentieel hypothekeren, dat is een keuze die ik niet wens te maken.

1.2 DUAAL LEREN OP NIVEAU VAN DE TWEDE GRAAD

Duaal leren zal ook verder worden uitgerold in de tweede graad. Dat engagement werd reeds genomen in de tweede conceptnota en werd ook benadrukt bij het opstellen van de decretale bepalingen. Het klopt echter wel dat de uitvoering van dit engagement qua timing anders loopt dan de uitrol van de duale structuuronderdelen op niveau van de derde graad. Maar ook ik blijf overtuigd van de meerwaarde van deze 'tweedegraadsopleidingen' en beschouw deze ook als vervolledigend voor het duaal leren als 'sterk merk'. Ik besef echter wel dat niet iedere partner deze overtuiging al deelt.

Het uitrollen van de opleidingen op niveau van de tweede graad zal dus in de eerste plaats voorafgegaan worden door het vergroten van het draagvlak voor deze opleidingen. Een opleiding zondermeer inrichten, zonder enig draagvlak bij sociale partners (die dienen in te staan voor de werkplekken), lijkt niet

aangewezen. Wachten tot er draagvlak komt is echter evenmin een optie. Beide beleidsdomeinen hebben dit aspect dan ook aangestipt als één van de grote uitdagingen voor de volgende legislatuur.

De tweedegraadsopleidingen zullen – naast andere redenen – noodzakelijk zijn voor jongeren die niet voldoen aan de toelatingsvoorwaarden voor een duaal traject op het niveau van de derde graad. In het advies worden deze toelatingsvoorwaarden aangehaald onder de noemer 'organisatorische drempels', daar waar ik dit eerder beschouw als een versterking van opleidingen en vergroten van de kansen op tewerkstellingen bij leerlingen. De toelatingsvoorwaarde gelijk leggen aan die voorwaarden die ook gelden in de niet-duale studierichtingen zorgt niet alleen voor meer transparantie tussen de verschillende onderwijssystemen, maar zorgt ook voor een grote mate van gelijkwaardigheid van studiebekrchtigingen. De toelatingsvoorwaarden van de aanloopfase zullen inderdaad worden afgestemd op de toelatingsvoorwaarden van het algemene standaardtraject, maar aangezien er momenteel nog geen aanloopstructuuronderdelen zijn, acht ik het te vroeg om hier al zaken te problematiseren. Uw bezorgdheid zal wel meegenomen worden in de verdere uitrol van deze structuuronderdelen. Een aanloopfase moet inderdaad tot duaal leren verruimen; niet beperken.

1.3 TRAJECTBEGELEIDING

Het succes van duaal leren hangt in grote mate af van de wijze waarop dit wordt ingebed in de visie van de school en het algemene beleid van deze school. Een keuze voor duaal leren vraagt immers een andere zienswijze op 'onderwijzen' en 'opleiden' en komt met andere taken dan diegene die vandaag soms nog exclusief aan bod komen op de school. Een school zal bijvoorbeeld op zoek moeten gaan naar werkplekken en zal moeten voorzien in een gedegen begeleiding van de leerlingen. Voor dit laatste lopen er momenteel al voorbereidende trajecten voor de professionalisering van de trajectbegeleiders. Zowel met middelen uit de Vlaamse begroting als met Europese middelen trachten we deze professionalisering te versterken en meer toe te spitsen op de doelstellingen en uitdagingen binnen duaal leren.

Het is echter niet ondenkbaar dat een school nog op bepaalde obstakels botst. In bepaalde gevallen zal er dan beroep kunnen worden gedaan op de huidige projectmatige IBAL-werking. In uw advies vraagt u om deze IBAL-begeleiding structureel te maken en niet te laten afhangen van projecten. Volgens de signalen die ik ontvang zou dit niet in overeenstemming zijn met de vraag die in de realiteit leeft. Afgaande op de besteding van de IBAL-middelen is dit traject vandaag geen succes qua aantal deelnemers. En de redenen voor deze lage deelname zijn niet exclusief te wijten aan de organisaties, maar aan de toeleiding vanuit de scholen. In schooljaar 2017-2018 konden zowel CDO's, Leertijd als scholen uit het proefproject toeleiden. De cijfers leren echter dat scholen uit het proefproject en Syntra-centra nagenoeg geen gebruik maakten van IBAL (net zomin in 2018-2019). Bij de CDO's is er een groot verschil tussen de centra: er zijn verschillende centra die volop gebruik maken de beschikbare trajecten, maar daartegenover staan evenveel centra die nagenoeg geen gebruik maken de projectmiddelen, ondanks het feit dat (1) ook zij heel wat leerlingen zonder een invulling van het voltijds engagement hebben en (2) er organisatoren in de regio verschillende trajecten/modules aanbieden. Vanuit die centra is lange tijd de boodschap gegeven dat de doelstellingen van IBAL-organisaties een sterke overlap vertonen met de taken van een CDO. Dit standpunt kan ik enkel maar betreuren; IBAL-organisaties bieden een complementair aanbod, geen concurrentieel.

1.4 AANBOD AAN WERKPLEKKEN

Dat het succes van duaal leren ook in sterke mate afhangt van de beschikbare werkplekken, is een gegeven waar ik me volledig achter schaar. Toch wil ik ook hier de juiste richting tussen 'opleiding' en 'beschikbaarheid van werkplek' duiden, gekoppeld aan programmaties.

Hoewel een programmatie kan beschouwd worden als een administratieve oefening, is het eerder het eindpunt van een intern evaluatieproces op schoolniveau over de wenselijkheid en haalbaarheid van een bepaalde studierichting. In die oefening moet ook worden nagegaan in welke mate er uitzicht is op een werkplek voor de leerlingen. Dat hoeft zich niet te beperken tot de erkende ondernemingen, maar als er überhaupt geen mogelijkheden zijn in de regio, heeft het inrichten van een opleiding weinig zin en is het vragen naar een werkplekaanbod zonder voorwerp.

Het is dus van belang dat een programmatie doordacht en weloverwogen gebeurt. Pas wanneer er binnen de lokale context mogelijkheden zijn die op dat moment (nog) niet participeren aan duaal leren, kan er vanuit een werkplekregie worden ingegrepen. Hier volg ik uw visie: ondernemingen moeten aangesproken worden op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om in de eerste plaats al in te stappen in het verhaal van duaal leren én daarbij speciale aandacht te hebben voor de minder evidente doelgroepen. Dat een werkplek daarbij niet steeds kan instaan voor het geheel van competenties is ook logisch. De komende legislatuur dient er nog meer werk te worden gemaakt van het idee van 'gedeeltelijke erkenningen'.

1.5 VERGOEDING VAN LEERLINGEN

Het idee van duaal leren is voor een groot deel opgehangen aan het opdoen van een leerwerkervaring, gekoppeld aan een vergoeding voor de geleverde leerinspanning. Het idee is daarbij dat deze vergoeding dan wel in principe wordt beschouwd als loon, maar niet zozeer de hoogte dient aan te nemen van een loon. Het gaat immers (in veel gevallen) om leerlingen die deze opleiding volgen om te voldoen aan de leerplicht; iets waar men in een niet-duaal structuuronderdeel eveneens aan moet voldoen zonder vergoeding. Kiezen voor duaal leren omwille van de vergoeding is vaak geen positieve keuze en zal mogelijks tot (snellere) uitval leiden.

Ik ben me ervan bewust dat sommige leerlingen in zeer precare thuissituaties zitten, waarbij elke vorm van inkomst een verschil maakt. Maar net zoals u zelf ook aangeeft, is het vergoedingsvraagstuk geen eenvoudig vraagstuk. Een hogere vergoeding zal daarbij niet zozeer een oplossing bieden en mogelijks zelfs andere uitdagingen versterken. Het agentschap SYNTRA Vlaanderen voorziet op korte termijn de opstart van een evaluatiestudie van het decreet van 10 juni 2016 tot regeling van bepaalde aspecten van alternerende opleiding (het 'decreet OAO'), waarbij de vergoedingskwestie één van de te behandelen topics is. Ik hoop samen met u dat de resultaten van deze evaluatie handvaten bieden om de vergoeding al dan niet bij te sturen en/of in gesprek te gaan met andere beleidsdomeinen in het zoeken naar een oplossing voor leerlingen in zulke precare situatie.

2 EEN PLAATS VOOR ELKE LEERLING

Duaal leren is een vernieuwing die ons gehele onderwijssysteem versterkt. Duaal leren moet leerlingen die hiertoe interesse hebben de mogelijkheid bieden om te leren op een werkplek. We zijn er ons echter allen van bewust dat niet elke leerling vandaag in het stelsel voor 'leren en werken' deze ambitie deelt of waarvoor deze ambitie op (korte-/middellange) termijn mogelijk is. Toch mag duaal leren niet leiden tot een uitval van leerlingen die anders wel een plek hadden gevonden in ons onderwijssysteem.

2.1 NAAR DE UITBOUW VAN EEN EFFICIËNTE NAFT-WERKING

Ik stel echter vast dat leerlingen die vandaag noch arbeidsbereid, noch arbeidsrijp, maar evenmin schoolbereid zijn, al te vaak gewoonweg naar het stelsel voor leren en werken worden georiënteerd. De reden daartoe is vanzelfsprekend het uitgebreide aanbod aan ondersteuningstrajecten binnen dit stelsel voor leren en werken.

Dit aanbod binnen leren en werken is echter een tweesnijdend zwaard: enerzijds bundelt dit de expertise bij één onderwijsniveau dat bovendien ook nog eens vertrouwd is met een flexibiliteit in organisatie. Anderzijds remt deze centralisering van ondersteuningsaanbod de professionalisering van leerlingbegeleiders in het omgaan met deze doelgroep binnen het gewoon voltijds secundair onderwijs, af. Het louter voorzien van zulk aanbod, zal vaak ook de (mogelijks te snelle) doorverwijzing creëren, zonder steeds zelf alle mogelijkheden binnen de school te hebben uitgeput. Bovendien doorbreekt deze doorverwijzing mogelijks de beoogde schoolloopbaan van de leerling en zorgt dit in de praktijk vaak voor schoolwissels. En van dit laatste weten we dat dit potentieel negatieve effecten heeft op de betrokkenheid van leerlingen en daardoor de kans op vroegtijdig schoolverlaten toeneemt.

Dat duaal leren leidt tot een verhoging van de inspanning van scholen inzake leerlingbegeleiding, zie ik als een positieve uitkomst, eerder dan een negatieve situatie. Vanzelfsprekend staat een school niet alleen in deze inspanning. Ook zij kan, net als de huidige centra voor leren en werken, beroep doen op de expertise van de NAFT-organisatoren. Hun expertise zal echter niet meer enkel rechtstreeks aan leerlingen worden ingezet, maar kan ook worden aangewend ter versterking van het schoolteam.

Een versterking van het schoolteam is op lange-termijn vaak de meest efficiënte oefening, want stelt scholen in staat in de toekomst beter het hoofd te bieden aan uitdagingen bij deze doelgroep. Aangezien deze schoolondersteuning dient te worden beschouwd als een pure investering, geeft dit op lange termijn ook meer budgettaire ademruimte voor de organisaties om met individuele cases aan de slag te gaan. Toch engageer ik me ertoe om op korte termijn samen met mijn collega-minister van Welzijn (die bevoegd is voor dit budget) het gebruik van deze NAFT-middelen te monitoren en eventueel bij te sturen daar waar nodig en mogelijk.

Ik geloof er echter niet in dat een loutere verhoging van budget steeds de beste oplossing is wanneer dit ertoe zou leiden dat bovenstaande professionaliseringsoefening daardoor wordt afgeremd. Wanneer er echt budgettaire krapte dreigt, ben ik wel bereid om samen met mijn collega-minister bevoegd voor Werk na te

gaan in welke mate Europese ESF-middelen kunnen ingezet worden om (al dan niet tijdelijk) deze NAFT-trajecten te versterken om zo eventueel vroegtijdig schoolverlaten tegen te gaan.

2.2 EVOLUTIE NAAR BREED-KWALIFICERENDE LEERWEGEN

Reeds van bij aanvang van het duale traject werd de inkanteling van leren en werken in deze leerweg voorop gesteld. Hoewel zulke inkanteling op korte termijn veel praktische vragen oproept, blijft het op lange termijn beter om te streven naar een transparanter, eenvoudiger systeem voor leerlingen die alternerend wensen te leren.

Het afstemmen van een duaal systeem op het niet-duale kader, zorgt voor een vlottere overgang tussen beide leerwegen en verhoogt de waardering voor het alternerende systeem. De Codex SO voorziet voor deze inkanteling in een zogenaamde 'omzettingsskalender', waarbij er wordt vertrokken van de opleidingen binnen leren en werken enerzijds en de matrix van het secundair onderwijs anderzijds. Het opstellen van deze omzettingsskalender wil ik in volle dialoog met alle betrokken partners doen. Het is immers van belang dat in deze kalender de stem van scholen in evenwicht wordt gebracht met de ambities van andere partners, om zo een vlotte organisatie mogelijk te maken die de kwalificatiekansen van leerlingen hoog houdt.

Gezien uw betrokkenheid bij dit veld, vraag ik via deze weg dan ook graag uw advies voor deze omzettingsskalender. Dit advies dient zich uit te spreken over: (1) de basisprincipes van deze omzettingsskalender, (2) de timing van de omzetting en (3) de overgangsmaatregelen voor het stelsel voor leren en werken.

Verder stel ik ook uw initiatief ter verkenning van de samenwerking tussen secundair onderwijs, tweedekansonderwijs en examencommissie op prijs. We moeten immers allemaal vaststellen dat het secundair onderwijs voor een groep jongeren niet de eerste aangewezen kwalificatieweg is. Dat betekent echter niet dat we deze groep jongeren lossen in hun streven naar een kwalificatie. Het tweedekansonderwijs en de examencommissie kunnen in die context een uitstekende partner zijn, maar enkel kijken naar deze twee partners zou voorbijgaan aan het leerpotentieel dat diverse werkpartners (zoals VDAB) eveneens bieden. Het is vaak via leeropportunities bij deze partners dat jongeren hun weg (terug) vinden naar een onderwijskwalificatie bij een onderwijspartner.

Ik wens u nogmaals te bedanken voor uw grondig advies en kijk uit naar een verdere samenwerking.

Met vriendelijke groet,

Hilde Crevits
Vice minister-president van de Vlaamse Regering
Vlaams minister van Onderwijs